

Литовченко І. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

Аграмакова Н. В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри управління персоналом та економіки праці
Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця*

Litovchenko I. V.

*Candidate of Economic Sciences,
Associated Professor of Staff Management Department
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

Agramakova N. V.

*Candidate of Economic Sciences,
Associated Professor of Staff Management Department
Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics*

ТЕХНОЛОГІЯ ОТРИМАННЯ ОХОРОННОГО ДОКУМЕНТУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАХИСТУ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ НА НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ

PROCESSING SECURITY DOCUMENTS AS AN INSTRUMENT OF PROTECTION COPYRIGHT FOR RESEARCH

Анотація. Визначено термін «інтелектуальна власність», інтелектуальні (наукові) продукти, види інтелектуальних продуктів з точки зору охорони та захисту інтелектуальних прав, нормативні та правові акти України у сфері інтелектуальної власності, елементи сфери охорони й захисту об'єктів інтелектуальної власності. Досліджено технологію отримання охоронного документу як інструменту захисту інтелектуальних прав на наукові дослідження.

Ключові слова: інтелектуальна власність, технологія, технологія отримання охоронного документу, інструмент захисту, інтелектуальні права, наукові дослідження.

Вступ та постановка проблеми. У сучасних умовах процес глобалізації охопив світові економічні, наукові, технологічні, соціальні та багато інших процесів і привертає в Україні увагу до проблем захисту інтелектуальних прав на наукові дослідження. Як зазначає в своїй праці І. Беззуб: «Від того, наскільки вагомим є інтелектуальний потенціал суспільства й рівень його культурного розвитку, залежить, у кінцевому рахунку, й успіх вирішення поставлених перед ним економічних проблем. У свою чергу, наука, культура і техніка можуть динамічно розвиватися лише за наявності відповідних умов (включаючи необхідні правові передумови), адекватних наявному стану суспільно-економічних відносин» [2].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У рамках цієї теми такими науковцями, як С. Злепко, В. Кабачій, В. Коссак, В. Кравець, В. Луць, О. Підпригора, В. Олюха, О. Святоцький, І. Тимчик, С. Тимчик, Ю. Фордзюн, О. Харитонов, І. Якубівський, активно обговорюються теоретичні питання інтелектуальної власності в Україні. Однак, незважаючи на юридичне та теоретичне дослідження питання інтелектуальної власності, українські вчені майже не використовують юридичне право на охорону та захист своїх інтелектуальних прав.

Мета статті – дослідити технологію отримання охоронного документу як інструмент захисту інтелектуальних прав на наукові дослідження.

Результати дослідження. І. Беззуб у своїй праці «Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної

власності: оцінки експертів» відзначає, що результатом інтелектуальної власності є «унікальний продукт – інтелектуальний. Саме такий продукт є необхідним для ефективного функціонування матеріального виробництва. У промислово розвинутих країнах 80–95% приросту ВВП припадає на частку нових знань, втілених у техніці й технологіях. Обсяг світової торгівлі ліцензіями на об'єкти інтелектуальної власності щороку зростає на 12%. Щорічно обсяги експорту наукоємної продукції приносять США у середньому близько 700 млрд дол., Німеччині – 500 млрд дол., Японії – 400 млрд дол.» [2].

За статистикою в Україні «сьогодні понад 1 100 наукових установ та організацій, в яких працюють десятки тисяч кандидатів і докторів наук. Станом на кінець 2014 р. є чинними понад 26 000 патентів на винаходи. Усе це свідчить про значний інноваційний потенціал України, що відповідає до світових тенденцій, повинен стати рушійною силою для інноваційного розвитку економіки. Водночас частина інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої промислової продукції за 2007–2014 рр. скоротилася з 6,7 до 2,5%, тобто більше ніж удвічі. Як бачимо, в Україні відбуваються процеси, протилежні декларованим у сучасному світі бажанням переходу до інноваційної економіки та суспільства знань» [7].

Термін «інтелектуальна власність» широко використовується в сучасному законодавстві, науковій літературі й у практиці багатьох країн. У 1967 р. у Стокгольмі була

підписана Конвенція, на основі якої засновано Всесвітню організацію інтелектуальної власності (ВОІВ), відповідно до якої об'єктами правової охорони є результати творчої діяльності у виробничій, науковій і художній областях», – зазначає С. Злепко [5]. Інтелектуальна власність (англ. *Intellectual property*) у широкому розумінні означає закріплені законом права за певними особами на результати інтелектуальної діяльності у виробничій, науковій, літературній і художній та інших областях [8; 9; 12; 16–21].

У процесі наукової та викладацької діяльності науковці-викладачі часто створюються нові інтелектуальні (наукові) продукти, які можуть і повинні бути захищені як об'єкти інтелектуальної власності з отриманням відповідних охоронних документів (свідцтво про реєстрацію авторського права на службовий твір, патент України на винахід (корисну модель), патент України на промисловий зразок).

П. Цибульов зазначає: «Інтелектуальна діяльність – це творча діяльність, а творчість – це цілеспрямована розумова робота людини, результатом якої є щось якісно нове, що відрізняється неповторністю, оригінальністю, унікальністю. Чим вищий інтелектуальний потенціал індивідуума, тим цінніші результати його творчої діяльності – інтелектуальна власність» [21]. Він відзначає, що «для людини характерні два види творчості – художня і технічна. Результатом художньої творчості є літературні і художні твори. Результатом технічної творчості – винаходи, торговельні марки, комерційні таємниці тощо» [21]. Однак слід додати, що слід виокремити ще й наукову творчість. Результатом наукової творчості стають монографії, статті тощо.

Що стосується загального поняття інтелектуальної власності, то українські та міжнародно-правові норми виділяють види інтелектуальних продуктів з точки зору охорони та захисту інтелектуальних прав, які представлені на рис. 1.

С. Злепко дослідивши державну систему правової охорони інтелектуальної власності прийшов до таких висновків:

1) за роки незалежності в Україні розбудовано державну систему правової охорони інтелектуальної власності;

2) за здійснення політики у сфері інтелектуальної власності в Україні відповідає Міністерство освіти і науки України;

3) виконання конкретних функцій у цій сфері Міністерство освіти і науки України делегувало Державному департаменту інтелектуальної власності, який підпорядкований Міністерству освіти і науки України і є урядовим органом державного управління, що уповноважений представляти, реєструвати і підтримувати на території України права на винаходи, корисні моделі, промислові зразки, знаки для товарів і послуг, зазначення походження товарів, топографії інтегральних мікросхем, а також здійснювати реєстрацію об'єктів авторського права: творів літератури й мистецтва, комп'ютерних програм, баз даних тощо;

4) державний департамент інтелектуальної власності проводить єдину державну політику у сфері охорони прав на об'єкти інтелектуальної власності (здійснює роботи із удосконалення законодавчої і нормативної бази, міжнародного співробітництва у сфері інтелектуальної власності, забезпечує умови для введення інтелектуальної власності до господарського обороту, підготовки та підви-

щення кваліфікації фахівців у сфері інтелектуальної власності, взаємодії з громадськими організаціями тощо [5].

Нормативні і правові акти України у сфері інтелектуальної власності можна сформувати у наступні групи, наведені нижче, відповідно до наведених рекомендацій офіційного веб-порталу державної служби інтелектуальної власності [4].

Перша група: загальне законодавство України у сфері інтелектуальної власності (Конституція України, кодекси України, закони України, укази Президента України, постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, відомчі нормативно-правові акти).

Друга група: спеціальне законодавство України у сфері промислової власності та у сфері авторського права і суміжних прав.

Третя група: оприлюднення проектів нормативно-правових актів.

Четверта група: міжнародні договори та угоди у сфері інтелектуальної власності (міжнародні договори, адміністративні функції яких виконує ВОІВ, міжнародні угоди держав-учасниць СНД, міжурядові угоди, міжнародні договори міжвідомчого характеру).

П'ята група: стандарти у сфері інтелектуальної власності (стандарти всесвітньої організації інтелектуальної власності, державні стандарти України (ДСТУ)).

Сфера охорони та захисту об'єктів інтелектуальної власності (ОІВ) складається з елементів, зображених на рис. 2.

Будь-яка власність має потребу в охороні. Інтелектуальна власність не є виключенням. Основним способом охорони в цьому випадку є видача автору ОІВ охоронного документа: патенту чи свідцтва. П. Цибульов наполягає, що «охорона, яка надається інтелектуальній власності законами України, сприяє збільшенню кількості винаходів і раціоналізаторських пропозицій, росту інвестицій, розвитку науково-дослідної діяльності, що приводить до технічного прогресу, поліпшення якості промислової продукції, підвищення культурного рівня громадян» [21].

Дослідивши теоретичний матеріал щодо охорони та захисту інтелектуальних прав, автори даної статті пропону-

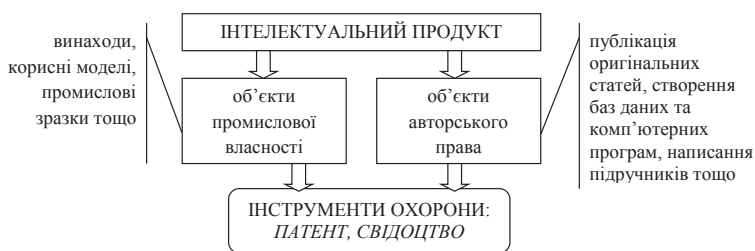

Рис. 1. Види інтелектуальних продуктів з точки зору охорони та захисту інтелектуальних прав

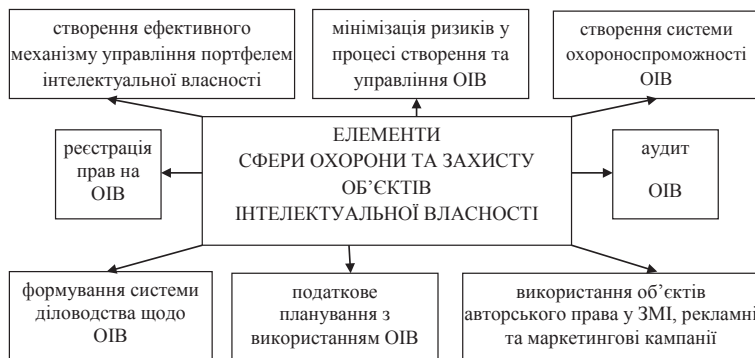

Рис. 2. Елементи сфери охорони та захисту ОІВ

Джерело: побудовано авторами на основі [1]

ють дослідити технологію отримання охоронного документу як інструменту захисту інтелектуальних прав на наукові дослідження (на підставі вищевикладеного та Постанови «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір») (див. рис. 3).

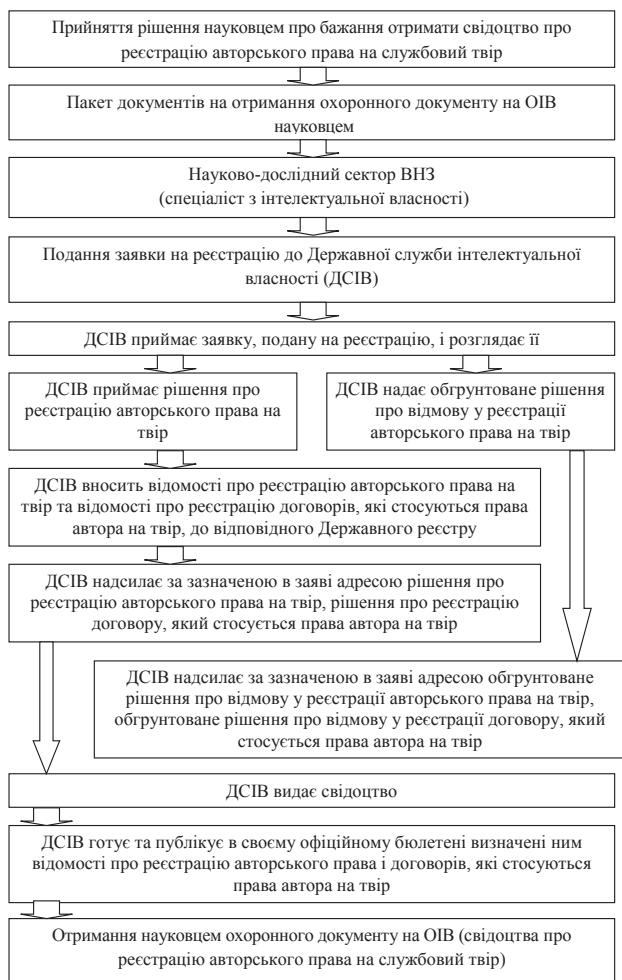

Рис. 3. Технологія отримання охоронного документу на ОІВ (на прикладі свідоцтва про реєстрацію авторського права на службовий твір)

Джерело: побудовано авторами на основі [13]

Список використаних джерел:

1. Адвокатське об'єднання LawWhales (Інтелектуальна власність) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://lawwhales.com/praktyku/intelektualna-vlasnist-2>.
2. Беззуб І. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності: оцінки експертів / І. Беззуб [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuviar.gov.ua>.
3. Бирюкова М. Социальные технологии и проектирование: [учеб. пособие для высш. учеб. заведений] / М. Бирюкова. – Х.: Изд-во Нар. укр. акад., 2001. – 400 с.
4. Офіційний сайт Державної служби інтелектуальної власності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sips.gov.ua/ua/aboutsips.html>.
5. Злепко С. Інтелектуальна власність в науково-технічній діяльності: [навч. посібник] / С. Злепко, І. Тимчик, С. Тимчик. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 129 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://posibnyky.vntu.edu.ua>.
6. Иванов В. Инновационные социальные технологии государственного и муниципального управления / В. Иванов, В. Патрушев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Экономика, 2001. – 328 с.
7. Квіт С. Беззахисна інтелектуальна власність, або Як подолати «долину смерті» / С. Квіт. // Дзеркало тижня. Україна (30 жовтня 2015 р.). – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/technologies/bezzahisna-intelektualna-vlasnist-_1.
8. Коссак В. Право інтелектуальної власності / В. Коссак, І. Якубівський. – К.: Істина, 2007. – 208 с.
9. Кравець В. Право інтелектуальної власності (у запитаннях і відповідях): [навч. посібник] / В. Кравець, В. Олюха. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 264 с.
10. Лукашевич М. Соціологія праці: [підручник] / М. Лукашевич. – К.: Либідь, 2004. – 440 с.
11. Мойсеєнко І. Інвестування: [навч. посібник] / І. Мойсеєнко. – К., 2006. – 490 с.

Оформлення заявки на отримання охоронного документу на ОІВ наведено на рис. 4.

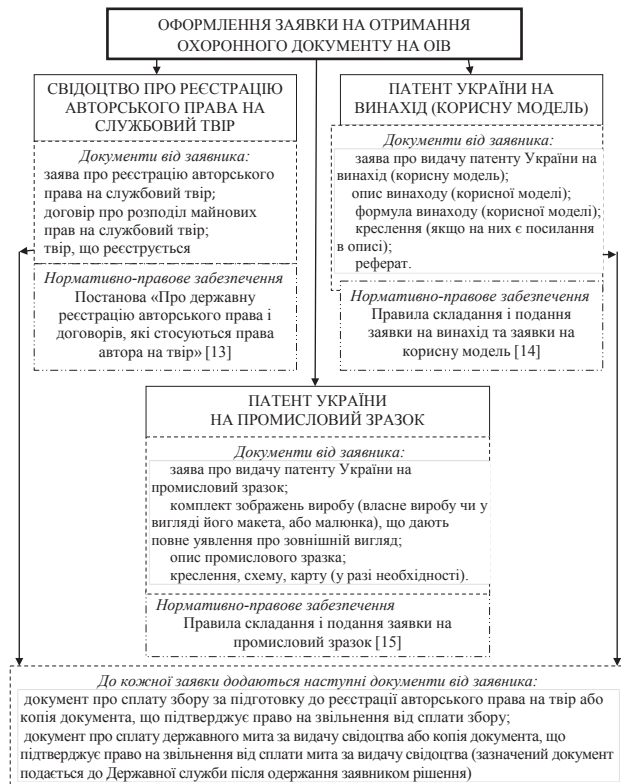

Рис. 4. Оформлення заявки на отримання охоронного документу на ОІВ

Висновки. Таким чином, наукові дослідження є результатом творчості науковців та їх інтелектуальною власністю, а, отже, вони повинні отримувати законні права на створений ними об'єкт інтелектуальної власності. З метою розповсюдження інформації щодо захисту інтелектуальних прав на наукові дослідження авторами досліджено технологію отримання охоронного документу на об'єкт інтелектуальної власності. Отримавши охоронний документ науковець, як висловлюється П. Цибульов «почуває себе впевнено, оскільки його права охороняються законом».

12. Особисті немайнові права інтелектуальної власності творців: [монографія] / за заг. ред. В. Луця. – Тернопіль: Підруч. і посіб., 2007. – 256 с.
13. Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1756-2001-%D0%BF>.
14. Правила складання і подання заявки на винахід та заявки на корисну модель [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0173-01>.
15. Правила складання і подання заявки на промисловий зразок [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0226-02>.
16. Право інтелектуальної власності: [навч. посібник] / за ред. В. Кравця, В. Олюхи. – К.: Центр навчальної літератури, 2012. – 270 с.
17. Право інтелектуальної власності: [навч. посібник у запитаннях та відповідях] / за заг. ред. О. Харитонові; Нац. ун-т Одес. юрид. акад. – Х.: Одісей, 2012. – 189 с.
18. Право інтелектуальної власності: [підручник] / за ред. О. Підпригора, О. Святоцький. – К.: Ін Юре, 2002. – 602 с.
19. Фордзюн Ю. Основи інтелектуальної власності: [навч. посібник] / Ю. Фордзюн, В. Кабацій; Мукачів. держ. ун-т. – К.: Кондор, 2012. – 208 с.
20. Харитонova О. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади) / О. Харитонova. – О.: Фенікс, 2011. – 346 с.
21. Цибульов П. Основи інтелектуальної власності / П. Цибульов. – К.: Інститут інтелектуальної власності і права, 2002. – 104 с.

Анотація. В роботі вивчено термін «інтелектуальна власність», інтелектуальні (научні) продукти, види інтелектуальних продуктів з точки зору охорони і захисту інтелектуальних прав, нормативні і правові акти України в сфері інтелектуальної власності, елементи сфери охорони і захисту об'єктів інтелектуальної власності. Вивчено технологію отримання охоронного документа як інструмента захисту інтелектуальних прав на научні дослідження.

Ключевые слова: інтелектуальна власність, технологія, технологія отримання охоронного документа, інструмент захисту, інтелектуальні права, научні дослідження.

Summary. The paper studied the term «intellectual property», intellectual (scientific) products, types of intellectual products in terms of safety and protection of intellectual property rights, regulatory and legal acts of Ukraine in the field of intellectual property, elements of the health and protection of intellectual property. Researched technology for security documents as a tool to protect intellectual property rights for research.

Key words: intellectual property, technology, technology for document security, hardware protection, intellectual property rights, scientific research.